

Váš list číslo/ zo dňa

Naše číslo

Vybavuje/☎

Bratislava

Odborné stanovisko¹

Dňa 19. februára 2024 doručila Poradňa pre občianske a ľudské práva (ďalej len „Poradňa“) Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej len „Stredisko“) žiadosť o vydanie odborného stanoviska k možnému porušeniu zákazu diskriminácie zo strany Cirkevnej školy Sv. Michala v Kendiciach, so sídlom: Kendice 424 08201 Kendice, IČO: 17151503 (ďalej len „Škola“).

Stredisko je národným antidiskriminačným orgánom a orgánom ochrany a podpory základných ľudských práv a slobôd. V rámci mandátu ľudskoprávnej inštitúcie monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd². V postavení národného antidiskriminačného orgánu zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie³. Na požiadanie alebo z vlastnej iniciatívy vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (ďalej len „antidiskriminačný zákon“)⁴.

¹ Vydané podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších právnych predpisov.

² Ustanovenie § 1 ods. 2 písm. a) zákona o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zriadení Strediska“).

³ Ustanovenie § 1 ods. 2 písm. e) zákona o zriadení Strediska.

⁴ Ustanovenie § 1 ods. 2 písm. f) zákona o zriadení Strediska.

Skutkový stav

Škola prevádzkuje činnosť v dvoch budovách. V tzv. hlavnej, situovanej na adrese Kendice 424 a v budove situovanej na adrese Kendice č. 273. Rodičia rómskych detí z obce sa Poradni sťažovali na to, že ich deti Škola vzdeláva na nižšej kvalitatívnej úrovni v etnicky homogénnych triedach v druhej z budov. Z jej návštev majú mať deti strach. Na údajnú odlišnú úroveň poskytovaného vzdelávania upozornila Poradňu matka rómskych detí, ktorej jedno z detí navštevuje Školu v hlavnej budove a druhé v druhej z budov (ďalej aj ako „*elokované pracovisko*“).

Riaditeľka Školy mala rodičom rómskych detí adresovať podmienku umiestnenia dieťaťa do Školy v hlavnej budove, ktorú navštevujú aj nerómske deti, „*absolvovaním*“ materskej školy. Aj keď ju niektoré rómske deti splnili, aj tak ich Škola zaradila do tried s výlučne rómskymi žiakmi v druhej budove, a to napriek pozitívnemu vyjadreniu psychologičky o ich bezproblémovom vychádzaní s nerómskymi deťmi.

Stredisko disponuje aj výsledkami inšpekcie Štátnej školskej inšpekcie, Školského inšpekčného centra Prešov (ďalej len „*Inšpekcia*“) z roku 2018. Jej predmetom bola „*kontrola odstránenia prejavov segregácie vo vytváraní tried, v ktorých sa vzdelávajú žiaci z marginalizovanej rómskej komunity a v umiestňovaní týchto tried na elokované pracovisko*“. Zastúpenie rómskych žiakov v jednotlivých triedach na elokovanom pracovisku sa malo podľa údajov poskytnutých riaditeľkou základnej školy pohybovať v tom čase na úrovni od 10% až do 22% z celkového počtu žiakov v triede. Inšpekcia predpokladala výlučné zastúpenie žiakov rómskeho etnika na elokovanom pracovisku, a to na základe zoznamov žiakov v triednych výkazoch a kvalifikovaného odhadu ich etnickej štruktúry v hlavnej budove a na elokovanom pracovisku.

K definičným znakom diskriminácie (relevantná právna úprava)

Všeobecným vnútroštátnym právnym predpisom slovenskej antidiskriminačnej legislatívy upravujúcim obsah povinnosti dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania je antidiskriminačný zákon. Zákonodarca prostredníctvom jeho ustanovení vymedzuje definičné znaky diskriminácie, ktorých identifikácia je predpokladom vyvrátiteľnej právnej domnienky o porušení zákazu diskriminácie.

Nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania je menej priaznivé zaobchádzanie s osobami v niektorej z oblastí právnych vzťahov vymedzených § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona. Zároveň je v okolnostiach konkrétneho prípadu potrebné identifikovať také skutočnosti, ktoré aspoň nasvedčujú niektorej zo zakázaných motivácií (s otvoreným výpočtom) opísaného zaobchádzania upravených v § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona. Ďalšími definičnými znakmi diskriminácie sú jej formy (§ 2a antidiskriminačného zákona), vylúčenie prípustnosti

rozdielneho zaobchádzania (§ 8 antidiskriminačného zákona) a dočasného vyrovnávacieho opatrenia (§ 8a antidiskriminačného zákona).

Podľa § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona: „Každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a **vo vzdelávaní.**“

Podľa § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona: „Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, **príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine**, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.“

Podľa § 2a antidiskriminačného zákona: „Diskriminácia je **priama diskriminácia**, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.“

Podľa § 2a ods. 2 antidiskriminačného zákona: „Priama diskriminácia je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.“

Podľa § 2 písm. ah) zákona č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (ďalej len „školský zákon“) je „segregáciou vo výchove a vzdelávaní konanie alebo opomenutie konania, ktoré je v rozpore so zásadou rovnakého zaobchádzania podľa § 2a ods. 2 a 3 zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“) a v dôsledku ktorého dochádza alebo by mohlo dôjsť k priestorovému, organizačnému, fyzickému alebo sociálnemu vylučovaniu alebo oddeľovaniu skupiny detí, žiakov, poslucháčov alebo účastníkov výchovy a vzdelávania bez dôvodu, ktorý vyplýva z tohto zákona.“

Podľa § 2 písm. ai) je „dodržiavaním zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní prijímanie opatrení na jej predchádzanie a jej elimináciu.“

Podľa § 3 písm. f) školského zákona je výchova a vzdelávanie podľa tohto zákona založené na princípe „zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie.“

Podľa § 144 ods. 1 školského zákona má dieťa alebo žiak právo o.i. na „rovnoprávny prístup ku vzdelávaniu a inkluzívne vzdelávanie a individuálny prístup rešpektujúci jeho rôzne

výchovno-vzdelávacie potreby, schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom týmto zákonom.“⁵

Podľa § 145 ods. 1 školského zákona „práva ustanovené týmto zákonom sa zaručujú rovnako každému uchádzačovi, dieťaťu, žiakovi a poslucháčovi v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania vo vzdelaní ustanovenou antidiskriminačným zákonom.“

Právne posúdenie

Predmetom odborného stanoviska je posúdenie právnej otázky, či **oddeleným vzdelávaním na Škole v triedach s výlučne rómskymi žiakmi v druhej z budov (t. j. nie v tzv. hlavnej) dochádza k systémovému porušovaniu zákazu diskriminácie, ktorej vonkajším prejavom je segregácia rómskych žiačok a žiakov v oblasti vzdelávania.**

Rozhodnutie (pokyn alebo prax) o vzdelávaní rómskych detí oddelene v rámci elokovaného pracoviska v etnicky homogénnych triedach je podľa právneho názoru Strediska konaním, „v dôsledku ktorého dochádza k priestorovému, organizačnému, fyzickému a sociálnemu vylučovaniu alebo oddeľovaniu skupiny detí, žiakov...“ **Už samotným oddeleným vzdelávaním rómskych detí Škola pre ne vytvára tzv. znevýhodňujúce prostredie** (urážlivé a stigmatizujúce prostredie, ktorého následkom môžu byť pocity vylúčenia, či menejcennosti).⁶ Stredisko zároveň konštatuje, že podľa jeho názoru ide o konanie, pri ktorom sa s rómskymi deťmi zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza s nerómskymi deťmi v porovnateľnej situácii, **t. j. o priamej diskriminácii** v zmysle § 2a ods. 2 antidiskriminačného zákona.

Zákonodarca vzťahuje povinnosť dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania aj na oblasť vzdelávania⁷.

Skutkové okolnosti prípadu, resp. 100% zastúpenie rómskych detí v triedach, nasvedčujú domnienke, že **dôvodom umiestňovania rómskych detí do etnicky homogénnych tried je ich etnicita, národnosť alebo sociálny pôvod (inými slovami, skutočnosť, že sú Rómami).**

Rozhodnutie (pokyn alebo prax) o vzdelávaní rómskych detí oddelene v rámci elokovaného pracoviska v etnicky homogénnych triedach je podľa právneho názoru Strediska nielen konaním, „v dôsledku ktorého dochádza k priestorovému, organizačnému, fyzickému a sociálnemu vylučovaniu alebo oddeľovaniu skupiny detí, žiakov...“, ale aj „v rozpore

⁵ § 144 ods. 1 písm. a) a e) školského zákona.

⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 25 Cdo 473/2021; dostupný online aj na: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/25-cdo-473-2021>.

⁷ § 3 ods. 1 a § 5 ods. 1 antidiskriminačného zákona.

so zásadou rovnakého zaobchádzania podľa § 2a ods. 2 a 3“ antidiskriminačného zákona. **Ide teda o segregáciu v zmysle § 2 písm. ah) školského zákona.**

Záver

Oddeleným vzdelávaním na Škole v triedach s výlučne rómskymi žiakmi v druhej z budov (t. j. na elokovanom pracovisku) dochádza podľa právneho názoru Strediska k systémovému porušovaniu zákazu diskriminácie, ktorej vonkajším prejavom je segregácia rómskych žiačok a žiakov v oblasti vzdelávania.

Mgr. Silvia Grabanová
výkonná riaditeľka